

Legitimitat constitucional i legitimitat democràtica

El constitucionalisme (estat de dret) i la democràcia són dos principis inherents a les democràcies liberals. Tanmateix, tal com passa sovint amb el pluralisme de valors, aquests dos principis legitimadors no sempre resulten harmònics. Les seves lògiques a vegades esdevenen contradictòries. Aquest es un tema clàssic de la teoria política contemporània.

Podem veure la història de les democràcies com el progressiu reconeixement de demandes d'acomodació política fetes per diversos sectors socials, nacionals i culturals. Sabem que el llenguatge abstracte dels valors de llibertat, igualtat i pluralisme ha contrastat amb l'exclusió pràctica de llibertats, igualtats i pluralismes concrets als estats contemporanis (no propietaris, dones, minories ètniques, lingüístiques, nacionals, etc.). De fet, la major part dels primers liberals –fins a finals del segle XIX– eren contraris a drets democràtics com el sufragi universal o el dret d'associació. Uns drets que avui ens semblen gairebé evidents, però que van haver de ser arrancats a la legalitat constitucional, sobretot per les organitzacions de les classes treballadores, després de dècades d'enfrontaments. Posteriorment arribarien els drets socials, base dels estats de benestar de la segona postguerra.

D'altra banda, sabem que les democràcies s'han construït a partir de realitats estatals construïdes històricament a través de matrimonis reials, guerres, annexions territorials, etc., en processos del tot allunyats de les legitimitats constitucional i democràtica. Les

fronteres dels estats sovint responen a fenòmens de força, no de consens. Paral·lelament, les teories de la democràcia han estat tradicionalment *teories de l'estat* democràtic. És a dir, han sigut teories *estatalistes* que no qüestionen qui forma el *demos* de les democràcies concretes. En aquest sentit, es tracta de teories conservadores de l'*statu quo*. Una característica que no resulta neutra quan en les democràcies plurinacionals es regulen els drets (individuals i col·lectius), les institucions representatives, la distribució de poders o les relacions internacionals.

El constitucionalisme ha tractat sovint les diferències nacionals internes als estats en termes de "des-



FERRAN REQUEJO

CATEDRÀTIC CIÈNCIA POLÍTICA UPF

Tots els estats, inclosos els democràtics, són agències nacionalistes o nacionalitzadores

viacions particularistes". Tanmateix, l'experiència empírica indica que els estats no han estat mai, ni són, ni poden ser, neutres en matèries nacionals (i lingüístiques i culturals). Una pràctica habitual ha estat promoure la laminació i marginació de les minories nacionals en nom de la "igualtat de ciutadania" o de la "sobirania popular", actuant a la pràctica d'una manera molt desigualtaria i discriminadora en favor de les característiques *particulars* del grup nacional hegemònic.

Avui ens trobem amb un nou vessant, de caràcter nacional, de l'equitat política. Un aspecte que resulta imprescindible per avançar cap a un constitucionalisme i unes democràcies amb més qualitat èti-

ca. En l'actualitat es va obrint camí la idea que l'uniformisme és enemic de la igualtat, i que el cosmopolitisme passa perquè les col·lectivitats nacionals esdevinguin *demos* amb ple dret a decidir el seu futur col·lectiu.

Aquestes han estat qüestions molt desconsiderades fins fa pocs anys en els corrents polítics tradicionals (liberalisme, socialisme, republicanisme i conservadorisme). El pluralisme nacional és un tipus concret de pluralisme davant del qual les ideologies clàssiques sovint es mostren refractàries, perplexes o desorientades. Però, de fet, tots els estats, inclosos els democràtics, continuen essent agències nacionalistes i nacionalitzadores.

En el marc de la legalitat espanyola actual, un referèndum democràtic és inconstitucional. De fet, la interpretació que ha fet el Tribunal Constitucional ha convertit l'Estat en una realitat jurídica molt petita, on Catalunya, com a col·lectivitat nacional diferenciada, no té cabuda. Vivim en un constitucionalisme *jiviritzat* que expulsa el pluralisme nacional i la democràcia. Tanmateix, hem arribat a un punt en què la resposta més racional i més democràtica davant de la inconstitucionalitat és: "I què?" I actuar en conseqüència. D'una manera democràtica, pacífica i europeista, però contudent al màxim, internacionalitzada. En el futur del segle XXI, pel que fa a la consideració dels *demos* nacionals, el constitucionalisme haurà de flexibilitzar el seu estatalisme. Haurà d'adaptar-se al pluralisme i a la democràcia, no a l'inrevés. Avui, el món mira a Catalunya.



ZIPI / EFE